

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 190 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoirra Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlari (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdamovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	

O'QUVCHI-YOSHLARNI VIRTUAL OLAM TA'SIRIDAN HIMOYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI

Isayeva Guli Parpiyevna

Guliston davlat pedagogika instituti professori, pedagogika fanlari
nomzodi

Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li

Guliston davlat pedagogika instituti
70110102 - Pedagogika ta'lim yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimiz aholisi, ayniqsa o'quvchi-yoshlarni virtual olamning salbiy ta'sirlaridan himoya qilish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning inson hayotidagi o'рни va ahamiyati, aholi o'rtasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan huquqiy-me'yoriy hujjatlar mazmuni yoritilgan. Maqolada "virtual olam" va "virtual dunyo" tushunchalarining leksik hamda ijtimoiy-psixologik mazmuni ochib berilgan. Xususan, "1Xbet", "Casino", "PUBG", "Counter Strike" kabi onlayn o'yinlarning yoshlar psixologiyasiga, xulq-atvoriga va ma'naviy dunyosiga salbiy ta'siri tahlil etilgan. Virtual makonda yolg'on ma'lumotlarni tarqatish, insonlarni chalg'itish va manipulyatsiya qilish imkoniyatlarining yuqoriligi haqida ilmiy mulohazalar bildirilgan. Shuningdek, o'quvchi-yoshlarni virtual olamning zararli ta'siridan himoya qilishga doir ilmiy izlanishlar olib borgan pedagog va metodist olimlarning tadqiqotlari o'rganilib, mualliflik yondashuvi asosida xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: virtual dunyo, virtual olam, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, axborot almashinuvi, internet, kompyuter, dasturiy ta'minot, onlayn o'yinlar, "1Xbet", "Casino", "PUBG", "Counter Strike", o'quvchi-yoshlar, media xavfsizlik.

Abstract: This article analyzes the issues of protecting the population, especially students and young people, from the negative effects of the virtual world. It also highlights the importance of digital technologies in human life and discusses legal and regulatory documents aimed at developing the population's skills in the effective use of information and communication technologies. The lexical and socio-psychological meanings of the concepts "virtual world" and "virtual environment" are explained in the article. In particular, the negative impact of online games such as "1Xbet," "Casino," "PUBG," and "Counter Strike" on the psychology, behavior, and moral values of young people is analyzed. Scientific considerations are presented regarding the ease of spreading false information, misleading individuals, and manipulating public consciousness in virtual environments. Furthermore, the article reviews the studies of pedagogical scholars and methodologists who have conducted research on protecting young people from the harmful influence of the virtual world, and the author's conclusions on the issue are provided.

Key words: virtual world, virtual environment, information and communication technologies, information exchange, internet, computer, software, online games, "1Xbet," "Casino," "PUBG," "Counter Strike," students and youth, media security.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы защиты населения страны, особенно учащейся молодежи, от негативного влияния виртуального мира. Освещается значение цифровых технологий в жизни человека, а также содержание нормативно-правовых документов, направленных на развитие навыков эффективного использования информационно-коммуникационных технологий среди населения. В статье раскрываются лексическое и социально-психологическое содержание понятий "виртуальный мир" и "виртуальная среда". Особое внимание уделено анализу негативного влияния онлайн-игр, таких как "1Xbet", "Casino", "PUBG", "Counter Strike", на психологическое состояние, поведение и духовный мир молодежи. Высказаны научные суждения о распространении ложной информации, манипуляции сознанием и введении людей в заблуждение в виртуальном пространстве. Кроме того, проанализированы исследования педагогов и ученых-методистов, посвященные защите молодежи от вредного воздействия виртуальной среды, и представлены авторские выводы по данной проблеме.

Ключевые слова: виртуальный мир, виртуальная среда, информационно-коммуникационные технологии, обмен информацией, интернет, компьютер, программное обеспечение, онлайн-игры, "1Xbet", "Casino", "PUBG", "Counter Strike", учащаяся молодежь, медиабезопасность.

KIRISH

Mamlakatimizda aholining internetdan foydalanish madaniyatini shakllantirish, kiberhujumlardan ogoh bo'lish, virtual olamda tarqalayotgan xabarlariga ongli munosabatni shakllantirish borasida amalga oshirilayotgan tub islohotlarning zamirida zamonaviy kasbiy axborot xavfsizligi ko'nikmalariga, axborotlar bilan ishlash madaniyatiga, intellektual salohiyatga ega, shaxslarni kamol toptirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biridir. Bu kabi muhim vazifalar huquqiy-me'yoriy hujjatlarda belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079-sonli Farmoniga ilova qilingan "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasida aholining barcha qatlamlarida raqamli ko'nikmalarni oshirish maqsadida quyidagi tadbirlar amalga oshirilishi belgilangan:

- yoshlar orasida axborot texnologiyalarini ommalashtirish, shuningdek, aholining barcha qatlamlari orasida raqamli texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- axborot texnologiyalari sohasida masofaviy, onlayn va virtual o'qitish texnologiyalarini joriy etish va rivojlantirish, onlayn kurslar uchun platformalar ishlab chiqish;
- raqamli texnologiyalar sohasida yuqori malakali kadrlar avlodini shakllantirish maqsadida umumta'lim maktabi o'quvchilariga dasturlashni o'rgatish uchun sharoit yaratish;
- aholi o'rtasida raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish sohasida yirik IT-korxonalarni jalb qilgan holda davlat xususiy sheriklik mexanizmlarini tashkil qilish;
- fuqarolarning raqamli iqtisodiyot sohasida bilim darajasini mustaqil baholash, shu jumladan boshlang'ich bilim darajasini bepul baholash onlayn resurslarni tashkil qilish;
- aholi o'rtasida yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun "Bir million dasturchi" loyihagini amalga oshirish^[1].

Bu tadbirlarni amalga oshirishda nafaqat aholi, balki o'quvchi-yoshlarni ham virtual olamning salbiy ta'sirlaridan himoya qilish, ularda internet, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli olamdan foydalanish madaniyatini oshirishni ko'zda tutadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilish bo'yicha pedagog va metodist olimlar tadqiqot ishlarini olib borgan bo'lib, bu izlanishlar natijalarida virtual olamda yolg'on ma'lumotlar tarqatilish holati ko'p uchrashi, aholini bu ma'lumotlarning hammasini qabul qilmaslik lozimligi qayd etiladi.

Professor Sh.S.Kushakov fikricha, "Kompyuter asri yangi dezinformasiyani vujudga keltirdi, ya'ni feykli dezinformasiya. Demak virtual olamda ko'proq yolg'on ma'lumotlar tarqatish, kishilarni aldash, chalg'itish oson kechmoqda"^[3].

B.Xatamov "Virtual olamga qaramlik turli salbiy oqibatlarini keltirib chiqarishi tadqiqotlarda isbotlangan jumladan, vaqt isrofi - o'zlari uchun foydali bo'lgan maktab darslari, qo'shimcha kurslar, sport mashg'ulotlari, kitob o'qish, hunar o'rganish o'rniga ko'p vaqtlarini virtual olam qarshisida o'tkazib yubormoqdalar"^[5], deb ta'kidlaydi.

Biz ham tadqiqotchining fikriga qo'shilgan holda, virtual dunyoda vaqt o'tkazayotgan o'quvchi-yoshlarni uning salbiy oqibatlaridan himoya qilish maqsadida turli xil fan va ijodiy to'garaklarga jalb qilish lozim deb hisoblaymiz.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Axborot asri hisoblangan bugungi davrda har bir o'quvchining smartfondan va kompyuterlardan foydalanish imkoniyati bor. Ammo barcha o'quvchilar ham bu imkoniyatdan to'g'ri foydalanmoqda, deb ayta olmaymiz. "1Xbet", "Cosino", "Pubg", "Countre Strike" kabi onlayn o'yinlar nafaqat yoshlarni, balki kattalarni ham o'z domiga tortmoqda. Yoshlarni bunday kompyuter o'yinlarining salbiy ta'siridan himoya qilish maqsadida ularga virtual olam tushunchasi, internetdan to'g'ri foydalanish madaniyatini singdirish lozim

O'zbek tilining izohli lug'atida bu so'zning lug'aviy ma'nosi keltirilmagan bo'lsa-da, izoh.uz saytida "virtual olam" tushunchasiga "Noreal, dasturiy muhitga aloqador, dasturiy muhitda yaratilgan"^[6], deb ta'rif berilgan

Virtual dunyo ("virtual makon" deb ham ataladi) kompyuter simulyatsiyasi muhiti bo'lib ko'plab foydalanuvchilar tomonidan to'ldirilishi mumkin^[7].

Psixologlarning tadqiqot natijalaridan ayon bo'lishicha, "O'zbekistonda 10 foiz bolalar virtual olam ta'siriga haddan ortiq berilib ketishgan. Bu raqam katta bo'lmasa-da, keyinchalik oshib ketish ehtimoli ancha yuqori. Biz

yosh oilalar yo'nalishida tadqiqot o'tkazdik. Unda endigina oila qurgan yoshlarni qamrab oldik. So'rovlar natijasi shuni ko'rsatdiki, faqat 15 foiz erkaklar o'z farzandi tarbiyasiga vaqt ajratishar ekan.

Yana boshqa tadqiqotga ko'ra, bir kunda yosh ota-onalar farzandi bilan 13-17 daqiqa oralig'ida suhbat qilishga vaqt ajratishi ma'lum bo'ldi. Bu raqamlar qat'iy choralar ko'rishni talab qilyapti. Kattalar tomonidan telefonga tarbiya vositasi sifatida qaralmoqda. Natijada, 5-6 yashar bolalar nafaqat telefon qurilmalaridan bema'lol foydalanishyapti, balki ijtimoiy tarmoqqa kirib onlayn suhbatlar o'tkazishyapti. Bu holatga o'zim guvoh bo'ldim. Masalani hal qilishda mediata'limni darslik sifatida maktab, maktabgacha ta'lim muassasalariga kirita olsak, ayni muddao bo'lardi"^[4].

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi o'n yilliklarda sodir bo'lgan yangi axborot texnologiyalarining rivojlanishidagi ulkan yangilanish va uning davom etayotgan taraqqiyoti Internetni yangi, deyarli o'rganilmagan muhit sifatida ochdi, bu esa ushbu sohadagi inson faoliyati bilan bog'liq ko'plab savollarni tug'dirdi va shu bilan olimlarga tadqiqot uchun keng muammoli holatlarni keltirib chiqardi. Internet-bu o'ziga xos haqiqat, ilgari mavjud bo'lmagan, haqiqatan ham yangi "dunyo" bo'lib, u inson uchun o'zining ijobiy va salbiy tomonlarini namoyon qiladi va shu bilan o'z foydalanuvchilariga shaxsiy rivojlanishning turli xil variantlarini taklif qiladi. Bu shuni anglatadiki, Internet virtual muhit bo'lib, insonning o'zini, uning imkoniyatlari va qobiliyatlarini, potentsialini va umuman subyektivligini amalga oshirishning haqiqiy sohasi bo'lib, zamonaviy insonning o'zini o'zi rivojlantirish va tajribasini oshirish uchun yangi keng imkoniyatlarni ochib beradi. Internetning o'ziga xos xususiyatlari majmuasi uni nafaqat yangi axborot texnologiyasi, balki yangi ijtimoiy-madaniy muhit va insonning o'zini o'zi namoyon qilish sohasi sifatida ham ko'rib chiqishga imkon beradi^[2].

O'quvchi-yoshlarni internetning ana shunday keng imkoniyatlaridan oqilona foydalana olishlariga o'rgatish uning ta'lim-tarbiyasi uchun mas'ul bo'lgan ota-onalar, mahalla va ta'lim muassasasi o'qituvchilari zimmasidadir. Chunki, o'quvchida atrofdegilarga taqlid va yangilikka qiziqish kuchli bo'lganligi sababli internetning salbiy oqibatlarini tushunmasligi va buning natijasida uning domiga tushib qolishi mumkin. O'quvchi-yoshlarni internetdan cheklashlik, unga qiziqishni yanada kuchaytirishi mumkin, bunda oqilona usullardan biri internet va raqamli texnologiyalardan to'g'ri foydalanishni o'rgatish deb hisoblaymiz. Modomiki, o'quvchi shu sohaga qiziqar ekan uni IT, robototexnika to'garaklari va kurlsariga jalb qilish lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda mentalitetimizga xos bo'lgan, ishonchiligi tasdiqlangan, milliy ma'lumotlar bilan internet axborot tarmog'ini to'ldirish masalasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Shu maqsadda bir qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa o'z navbatida virtual olamning salbiy oqibatlari, axborot xurujlari va tahdidlarining oldini olishga ma'lum darajada xizmat qiladi.

Virtual olam o'quvchilarning ta'lim va tarbiyasi uchun muhim, yangi vosita sifatida ko'plab imkoniyatlar yaratish bilan birgalikda ba'zi salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltiradi. Virtual olam yangiliklaridan foydalanish o'qituvchilarga o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirokini oshirish imkoniyatini beradi. Virtual olam foydalanuvchilari ijtimoiy jarayonga moslashish va o'sish imkoniyatiga ega, masalan, fan o'qituvchilari interfaol doska yordamida o'z sinflarida virtual olam imkoniyatlaridan foydalanishlari mumkin. Bu esa o'quvchilarning dars jarayoniga qiziqishini oshirishi, o'rganilayotgan muammo bo'yicha tasavvur qila olish imkoniyatining oshishi, tadqiqotchilik faoliyati bilan shug'ullanishi, fikrlarini erkin bayon qilishi uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. PF-6079-son. 05.10.2020 yil.
2. Крамаренко Н.С., Сомов Д.С. Виртуальный мир как новое пространство самоосуществления человека// Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. 2013. - С. 42-48
3. Кушаков Ш.С. Фейковая модел дезинформации как разновидность симулякора // "Yoshlarni g'oyaviy tarbiyalashning dolzarb masalalari. Talabalar ongida kitobxonlik madaniyatini shakllantirish" mavzusidagi respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi materiallari. Samarqand, 2019. - S 19-21.
4. Sharapova S.J. Virtual olam ta'sirlaridan yoshlarimizni himoya qilish masalalari: muammo va yechimlar/ O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. 20.01.2023. -97-101 b.
5. Xatamov B.Q. o'smirlarning virtual olamdan samarali foydalanishi va ularni ota-onalar tomonidan nazorat qilish yuzasidan ko'riladigan choralar/ Экономика и социум. №10(113)-1 2023. -323-334b.
6. <https://izoh.uz/word/virtual>
7. https://uz.wikipedia.org/wiki/Virtual_dunyo

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.